

Suzana Todorović

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta

Cankarjeva ulica 5, SLO-6000 Koper

suzana.todorovic@upr.si

KOPRSKE BESEDE S KONCA 19. STOLETJA: IZRAZI OD R DO Z (ROKOPIS ANTEA GRAVISIJA)

V prispevku se posvečamo izbranim izrazom, ki jih je leta 1881 zapisal Koprčan Anteo Gravisi. V Kopru sta do začetka prejšnjega stoletja obstajali dve istrskobeneški narečni različici, ki sta ju uporabljala višji in nižji družbeni sloj. Jezik *paolanov*, *cortivanov*, ribičev in drugih revnejših meščanov se je nekoliko razlikoval od jezika bogatih meščanov. O omenjenih razlikah pričajo različne objave in študije (Babuder 1928; Babudri 1910–1911), med katerimi smo izpostavili slovarček Antea Gravisija iz leta 1881, ki so ga našli v rokopisu romana *Anticaglie: Santo Apollinare di Gasello presso Capodistria* (Starine: Sveti Apolinar iz Gažela pri Kopru).¹ V raziskavi smo obravnavali 36 pojmov (od R do Z), ki jih je A. Gravisi zapisal v treh stolpcih: 1) »voci usate dal popolano«, besede, ki jih je uporabljalo preprosto ljudstvo, 2) »voci usate dalla classe civile« – besede, ki jih je uporabljala koprška mestna gospoda, in 3) »lingua purgata«, ustreznice v knjižni italijanščini.

Zanimalo nas je, katere od zapisanih besed so se ohranile v stoletju, ki je sledilo zapisu. Pri analizi smo se oprli na razpoložljivo narečjeslovno gradivo, zabeleženo v Kopru med leti 1900 in 2020 (monografije, slovarji, terenski podatki), da bi potrdili današnjo rabo, spreminjanje ali opuščanje leksemov. Te obenem povezujemo z njihovim izvorom, opirajoč se na relevantno etimološko literaturo, in preverjamo, katere navedene istrskobeneške izraze so prevzeli Istrani slovenskih korenin.

¹ Roman je bil objavljen leta 1882.

Uvod

Do konca druge svetovne vojne je bila istrobeneščina glavni sporazumevalni jezik vseh Istranov. Za slovansko govoreče prebivalce, ki slovensko istrsko narečje ohranjajo v vaseh v zaledju mest Koper, Izola in Piran, je bila jezik sporazumevanja z meščani romanskih korenin, za slednje pa je še danes materni jezik.

Po drugi svetovni vojni, ko je Istra prešla pod jugoslovansko oblast, je istrobeneščina izgubila svojo večstoletno vlogo glavne istrske *koiné*. Italijanščina je postala manjšinski jezik, njena narečna različica pa je v času eksodusa izgubila devetdeset odstotkov govorcev. V zapuščene hiše italijanskega življa so bili načrtno naseljeni prebivalci iz vse Slovenije in drugih republik Jugoslavije, da bi (jugo)slovenizirali mesta. Ta so v nekaj desetletjih preplavili številni priseljenci, ki še danes z italijansko in istrskobeneško narečno govorečimi staroselci sooblikujejo novo kulturno, družbeno in jezikovno podobo mest. Lokalne istrskobeneške govore Istrani romanskega rodu negujejo v domačem krogu in s sokrajani, splošno istrobeneščino pa uporabljajo v komunikaciji z Istrani, ki so se v obalna mesta preselili iz drugih istrskobeneških krajev (Todorović 2019:135).

Narečni govorci poleg klasičnih narečnih različic govorijo tudi občo istrobeneščino, za katero je značilna zamenjava posebnosti posameznih istrskobeneških govorov s knjižnoitalijanskimi prvinami. K njenemu nastanku je – poleg splošnega pojava spreminjanja narečij – botrovalo predvsem priseljevanje istrskobeneško govorečih šolnikov in novinarjev, ki so se od povojnega časa dalje zaposlovali v šolah z italijanskim učnim jezikom ter na italijanski televiziji in radiu s sedežem v Kopru (Todorović 2019:135).

V prispevku predstavljena raziskava izhaja iz narečnega slovarčka, ki ga je v osemdesetih letih 19. stoletja napisal Koprčan Anteo Gravisi. Slovar s 109 koprškimi narečnimi besedami se nahaja ob rokopisu njegovega romana *Anticaglie: Santo Apollinare di Gasello presso Capodistria* (Starine: Sveti Apolinar iz Gažela pri Kopru), ki ga je podpisal s psevdonimom Gianfilippo Squinziani.² Izrazi, ki so jih konec 19. stoletja uporabljali Koprčani, so zapisani na štirih straneh in razporejeni v tri stolpce. V prvem razdelku so »voci usate dal popolano« 'besede, ki jih uporablja ljudstvo', v drugem stolpcu so zapisane »voci usate dalla classe civile« 'besede, ki jih uporabljajo bogati meščani, v tretjem delu pa zapisuje knjižnoitalijansko ustreznico – »lingua purgata« 'čist jezik'.

2 PAK.

Koprška istrobeneščina nekoč in danes

Iz rokopisa Antea Gravisija lahko razberemo, da koprška istrobeneščina nekoč ni bila povsem enotna. Koprški poljedelci in dninarji (tudi najemniki) (*cortivani*), prebivalci ruralnega predela Kopra, *paolani* (Koprčani, ki so se vsakodnevno iz mesta odpravljali delat na posesti), ribiči ter ostali pripadniki skromnejšega sloja Koprčanov in mestna gospoda so v koprski narečni govor vnašali svoje specifične jezikovne prvine. Na slednje so poleg A. Gravisija opozarjali tudi Francesco Babudri, Pio Babuder in Giannandrea Gravisi (gl. Todorović 2016).

Tržačan Francesco Babudri je v istrskem mesečniku *Pagine Istriane* (1910, 1911) nanizal 63 narečnih izrazov, ki so jih uporabljali podeželani romanskih korenin, meščanom pa so bili tuji – na primer *increscere* za mestno obliko *rincrescere* 'biti žal', *pa* in *ma* za mestni obliki *pare* in *mare* 'oče' in 'mati', *superbioso* za mestno obliko *superbo* 'ošaben', *grolia* za mestno obliko *gloria* 'slava', *leje* za mestno obliko *lege* 'zakon', *pajese* za mestno obliko *paese* 'vas', *cognoscer* za mestno obliko *conoser* 'poznati', *schifa* za mestno obliko *schifo* 'gnus' idr.

Pio Babuder je o razslojenosti koprškega govora pisal v nekoliko bolj kritičnem tonu, saj se je zavzemal za čistost koprškega narečnega govora. V svoji študiji *Singolarità lessicali e sintattiche della parlata di Capodistria* (Leksikalne in sintaktične posebnosti koprškega govora) navaja germanske, slovanske, francoske izraze in lekseme nepojasnjenega izvora, ki niso pristni – beneškoitalijanski. Avtor je imel do nižjega sloja Koprčanov, ki naj bi v svoje narečje vnašal izposojenke, kritičen odnos. Označeval jih celo kot »*bruttore*«, »*impurità*«, »*infima e corrotta italianità*«. ³ Babuder je opozarjal na pomen ohranjanja čistosti narečja v družini, šoli, na sestankih, v pisarnah, predvsem pa med preprostimi ljudmi. Opozarjal je, da bi bilo potrebno germanizme, slavizme in francizme v koprškem beneškem govoru nadomestiti z »lepimi beneškoitalijanskimi izrazi« (Babuder 1928:54).

O leksikalnih posebnosti, ki jih je ohranjalo preprosto ljudstvo, je pisal tudi Giannandrea Gravisi, in sicer v delu *I cortivani dell'agro capodistriano* (Cortivani koprškega podeželja). Gravisi (1943:100–111) razlaga, da je istrskobeneški govor starejših podeželanov bolj konzervativen od mestnega govora. Med izrazi navaja izraze *cariega* 'stol', *armar* 'omara', *reloio* 'ura', *zener* 'svak', *ameda* 'teta', *freve* 'vročina', *saieta* 'strela', *strada regia* 'glavna cesta', *piovesto* (pretekli deležnik glagola *p'jover* 'deževati'), *pevar* 'popper', *piegora* 'ovca', *òpera* 'dninar', *ano* 'lansko leto'.

³ Grdobije, nečistosti, nizkotna in skvarjena (pokvarjena) italijanskost.

Po koncu druge svetovne vojne je zaradi eksodusa večine mestnega prebivalstva romanskih korenin število narečnih govorcev močno upadlo, omenjeno razlikovanje v rabi narečja pa se je zaradi sodobnega načina življenja povsem izgubilo.

Območje govora istrskobeneškega narečja v slovenskem delu Istre obsega predel od Kolombana (vzdolž obale) vse do Dragonje – njegove skrajne vzhodne točke na Piranskem, od tod do vznožja Šareda, ki na Izolskem predstavlja konec istrskobeneškega in začetek šavrinskega slovenskega govornega območja, vse do Bertokov, ki so njegova najvzhodnejša točka na Koprskem. Istrskobeneško govorno območje na svoji vzhodni meji zajema še Hrvatine, Valmarin, Cerej, Premančan in se sklene z njegovo najsevernejšo točko, Kolombanom. Istrskobeneško govorijo tudi v Miljah ter na vzhodni in zahodni obali hrvaške Istre oziroma na narodnostno mešanem dvojezičnem območju, ki vključuje kraje Buje/Buie, Novigrad/Cittanova, Poreč/Parenzo, Pulj/Pola, Rovinj/Rovigno, Umag/Umago, Vodnjan/Dignano, Bale/Valle, Brtonigla/Verteneglio, Fažana/Fasana, Funtane/Fontana, Grožnjan/Grisignana, Kaštelir – Labinci/Castelliere – Santa Domenica, Ližnjan/Lisignano, Motovun/Montona, Oprtalj/Porotole, Tar – Vabriga/Torre – Abrega Višnjan/Visignano, Vižinada/Visinada, Vrsar/Orsera (Todorović 2019).

Pogovarjalni jezik večine pripadnikov italijanske narodne skupnosti v Sloveniji je istrskobeneško narečje, a so njegove krajevne različice, ki jih še danes slišimo iz ust domačinov v zadnjem petdesetletju izgubile nekatere jezikovne posebnosti. Te govorci ohranjajo predvsem v domačem krogu in med sogovorniki iz istega kraja; z drugimi pripadniki italijanske narodne skupnosti, izvzemši nebeneško govoreče Italijane, pa uporabljajo splošnejšo različico istrskobeneškega narečja. Njene značilnosti so: nadomeščanje fonema *š* s *c*, na primer *'kalca* namesto *'kalša* 'nogavica'; zamenjava krajevnih fonetičnih posebnosti, na primer raba končnega *-n*, namesto *-m* – v Piranu, na primer *ko'mum* se nadomešča s splošno istrskobeneškim *ko'mun*; opuščanje značilnih krajevnih izrazov, na primer *muš* namesto *bu'riko* (Piran) 'osel', *'luto* namesto *ko'roto* (Piran) 'žalovanje' idr.

Starejše narečne posebnosti ohranjajo predvsem starejši govorci, pri katerih opazamo ohranjanje značilnih nedoločnikov, na primer v Kopru in Izoli *lavo'rar*, v Piranu *lavo'ra*; v Kopru *'bever*, v Izoli *'beve*, v Piranu *'bevi*, v Strunjanu *'bevi*, in pripon (iz lat. *-arium*), na primer v Piranu *šarje'žaro*, v Kopru *šarje'žar*, v Izoli *šare'žer*, v Hrvatinih *šarje'žer*, v Bertokih *carje'žer* idr.

Metodologija

V prispevku obravnavamo narečne izraze od R do Z, ki je leta 1881 zapisal A. Gravisi. Izraze od A do D in od F do P smo analizirali v dveh predhodnih prispevkih (gl. Todorović in Lazarić 2021 in Todorović 2022).

Besede smo sprva poiskali pri avtorjevih sodobnikih – oprli smo se na pesniško zbirko Tina (Valentina) Gavarda *Fora del semenà. Rime vernacole* (Izven ustaljenih poti. Narečne rime), ki je izšla leta 1912. Obstoj izrazov (od začetka do sredine 20. stoletja) smo preverili s pomočjo knjige F. Semija *El parlar s'ceto e neto de Capodistria: testi antichi e moderni* (Jasen in čist koprski govor: starejša in novejša besedila) (1983), v kateri so zapisani dialogi, ki jih je omenjeni avtor v rodnem Kopru zapisoval med leti 1926 in 1981. Slednji so oštevilčeni (od 1 do 1550) in opremljeni z letom zapisa, kar nam je omogočilo natančno spremljanje ohranjanja izrazov. Pri navajanju vira zapisujemo zaporedno število dialoga, npr. Semi 628. V prvem delu monografije F. Semi objavlja tudi pisma Gravisijevega sodobnika Koprčana Antonia Deponteja, ki si je konec 19. in v začetku 20. stoletja v narečju dopisoval s prijateljem Vittoriem Coceverjem in svojo nečakinjo. V zadnjem delu knjige (str. 233–302) avtor zapisuje tudi slovarček koprskih izrazov. Vire, ki se nanašajo na omenjene vsebine iz Semijeve knjige, navajamo z navedbo strani knjige, npr. Semi str. 24.

Rabo koprskih narečnih izrazov v zadnjem desetletju 20. stoletja smo poiskali v slovarju G. Manzinija in L. Rocchija *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*, ki je izšel leta 1995. Ker nas je zanimalo, ali so (bili) izrazi prisotni tudi v izolskem in piranskem govoru, smo jih poiskali tudi v slovarjih A. Vascotta (1987) *Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo*, kjer so zapisani izrazi, ki so jih Izolani uporabljali do sredine 20. stoletja, in v *Le perle del nostro dialetto* (2012), v katerem O. Lusa in M. Bonifacio zapisujeta besede, ki so jih Pirančani uporabljali do približno 80-ih let prejšnjega stoletja.

Podatke o obstoju izrazov v današnjem koprskem narečnem govoru smo pridobili z dialektološkimi raziskavami, opravljenimi v Kopru, Izoli in Piranu leta 2015 (gl. Todorović 2016) in leta 2022 (Todorović – gradivo 2022). Izraze, ki jih je zapisal A. Gravisi, smo primerjali tudi z benečanskimi izrazi, ki jih je v začetku in sredini 19. stoletja beležil G. Boerio (1856). Zapisane besede smo tudi etimološko utemeljili.

Koprski izrazi iz leta 1881 – od R do Z

R

regasso, ragasso, it. ragazzo 'deček, mladenič'

A. Gravisi je leta 1881 zapisal samostalnika *regasso* in *ragasso*, prvega je uporabljal nižji sloj prebivalstva, drugega pa so poznali premožnejši meščani. F. Semi (str. 36, 282) beleži izraz, ki ga je A. Cocever zapisal leta 1920 v pismu A. Deponteju, in sicer *ragassa* (f.). G. Manzini in L. Rocchi (176, 331) sta za koprski narečni govor konec 20. stoletja zapisala *ragàso* in *regàso*, ob starejših narečnih besedah *fio* in *putel* ter *mulo* (137, 331), ki so ga Koprčani prevzeli iz tržaške italijanščine. A. Vascotto, S. Sau ter O. Lusa in M. Bonifacio izrazov *regasso* in *ragasso* ne beležijo.

Sami smo v Kopru zapisali *fijo*, *putel* in *mulo* (Todorović 2016:131). Prim. beneč. izraz *regazzo* 'deček' (Boerio 563) in knj. it. *ragazzo* 'deček'.

Navedeno izhaja iz arab. *raqqāṣ* 'kurir; hlapec; tekač' (l'ETIM – CD-ROM).

relojo, orolojo, it. oriuolo, orologio 'ura'

Koprčani so v osemdesetih letih 19. stoletja za pojem 'ura' uporabljali besedi *relojo* in *orolojo*. Prvi izraz so ohranjali koprski *paolani*, ribiči in drugi skromno živeči Koprčani, drugega pa so uporabljali bogatejši Koprčani in intelektualci. T. Gavardo (1989) v svoji narečni pesniški zbirki, ki je izšla leta 1912, zapisuje izraz *reloio* (91) 'ura' F. Semi (6, 1530) je leta 1926 v Kopru slišal besedo *relojo*. G. Manzini in L. Rocchi (180) sta ob koncu 20. stoletja zapisala *relòio*, *rològio* in *rolòio*. Med raziskavo, ki smo jo v Kopru opravili leta 2015, smo zabeležili oblike *oro'ložo*, *oro'lojo*, *re'lojo* in *ro'lojo* (Todorović 2016:162). Za obravnavani pojem O. Lusa in M. Bonifacio ne zapisujeta narečne ustreznice, A. Vascotto (242) pa za izolsko istrobeneščino beleži *rològio*, *rilògio* in *lorògio*. Prim. beneč. izraz *relògio* (Boerio 564).

Navedeno izhaja iz lat. *horologium* iz gr. *hōrológion* 'ura' (l'ETIM – CD-ROM).

revérso, roverso, it. rovescio 'obrnjen'

A. Gravisi je v osemdesetih letih 19. stoletja za pojem 'obrnjen' zapisal narečni besedi *revérso* in *roverso* – prvo je slišal od skromnejšega sloja meščanov, druga beseda pa je bila značilna za intelektualce in premožnejše meščane. F. Semi (str. 284) beleži *roverso*, konec prejšnjega stoletja sta G. Manzini in L. Rocchi (181, 185) zapisala *revèrso* in *rovèrso*. A. Vascotto (740) je za izolski narečni govor napisal *rivèrso*, O. Lusa in M. Bonifacio (182) sta v Piranu zapisala *revèrso* in *rivèrso*. Izraz *ri'verso* poznajo le še redki starejši narečni govorniki (Todorović – gradivo 2022).

Beseda izhaja iz vulg. lat. **reversiu(m)* za klas. lat. *reversus* 'vrniti se' (l'ETIM – CD-ROM).

***rondola, rondola, it. rondine* 'lastovka'**

Koprčani so za pojem 'lastovka' (ob koncu 20. stoletja) uporabljali izraz *rondola*, ki ga najdemo tudi v Gavardovi pesniški zbirki iz začetka 20. stoletja (1989:80). V letih 1932 in 1939 ga je zapisal tudi F. Semi – *ròndola* 'lastovka' (404, 723). Konec 20. stoletja sta ga zabeležila tudi G. Manzini in L. Rocchi (184). Besedo *ròndola* je v Izoli v prvi polovici 20. stoletja slišal tudi A. Vascotto (242), za piranski narečni govor jo navajata tudi O. Lusa in M. Bonifacio (184).

G. Filipi (1993:47) je v osemdesetih letih 20. stoletja od istrskobeneško govorečih Istranov slišal izraza *ròndine* (Bertoki, Bivje, Lucija, Strunjan) in *rondinèla*⁴ (Izola, Koper, Piran, Strunjan). V času raziskave, ki smo jih opravili v Kopru leta 2022, smo izraz '*rondola* slišali od redkih starejših govorcev, večina dialektofonov uporablja izraz '*rondine* (Todorović – gradivo 2022). Prim. beneč. izraz *rondèna* (Boerio 583).

Beseda izhaja iz vulg. lat. **arundīne(m)* za klas. lat. *hirūndīne(m)* 'lastovka' (l'ETIM – CD-ROM).

S

***saldo in tun, sempre in un, it. con assiduità in una cosa* 'vztrajno'**

A. Gravisi v slovarskem rokopisu beleži tudi prislovni besedni zvezi; prva (poznali so jo skromnejši meščani) je tvorjena iz prislova *saldo* 'vztrajno' in (očlenjenega) predloga, druga (rabili so jo premožnejši Koprčani) pa je sestavljena iz prislova, predloga in člena.

Besedno zvezo *saldo int'un* (*Anco to gnama xe saldo int'un al bagno ...* 'Tudi tvoja teta je vedno na plaži ...') najdemo v Depontejevem pismu nečakinji iz leta 1920.

G. Manzini in L. Rocchi beležita le *saldo* 'močan', A. Vascotto izraza ne zapisuje, v omenjenem pomenu ga ne beležita niti M. Bonifacio in O. Lusa. Prim. knj. it. *saldo* (preneseno) 'vztrajen'.

E. Rosamani (VG 916) navaja, da prislov *saldo* v pomenu 'neprestano' uporabljajo Koprčani, Izolani, Pirančani in Bujčani, na primer *Saldo el fifa*. 'Neprestano joče.' Rosamani beleži tudi prislovno besedno zvezo *saldo in t'un* in navaja primer *Saldo in t'un, noma che piànfer*. 'Vedno je tako, samo jokanje.' Izrazov *saldo in tun* in *sempre in un* današnji narečni govorci ne uporabljajo (Todorović – gradivo 2022).

⁴ Manjšalnica.

A. Gravisi beleži, da so Koprčani nižjega stanu uporabljali (očlenjeni) predlog *in t'un*, medtem ko so premožnejši meščani in intelektualci uporabljali različico *in un*, sestavljeno iz predloga in nedoločnega člena. V Kopru, Izoli in Piranu smo leta 2015 (Todorović 2016: 217) zapisali predloga *in* (enostavni predlog, tj. neočlenjeni) in *int*, ki pa je vedno povezan z (narečnimi) določnimi in nedoločnimi členi, npr. *intel*, *intela*, *intej*, *intele*, *intun*, *intuna*,¹⁵ npr. *in in la* (člen za samostalnike ženskega spola ednine) = *intela*, *in in i* (člen za samostalnike moškega spola množine) = *intej* idr. (Todorović 2022:159–160).

Zadnji vir izraza saldo je poznolat. *soldu(m)* za lat. class. *solidu(m)* 'kompakten, trden' (l'ETIM – CD-ROM).

sansier, sinsero, it. sincero 'iskren, odkrit'

Koprčani so ob koncu 20. stoletja uporabljali narečna pridevnika *sansier* in *sinsiero*, oba v pomenu 'odkrit'. Prvi je bil značilen za nižji sloj meščanov, drugega pa so uporabljali meščani z višjim družbenim statusom.

F. Semi (str. 291) beleži *sinsiero*, G. Manzini in L. Rocchi (219) pa zapisujeta obliko *sinsierà*. A. Vascotto (280) beleži *sincèro*, O. Lusa in M. Bonifacio za Piran ne zapisujeta narečne ustreznice. V času novejših dialektoloških raziskav smo slišali pridevnik *sin'čer*, ki ustreza dvema pomenoma – 'iskren' in 'trezen' (Todorović – gradivo 2022); prim. knj. it. *sincero* in beneč. *sincèro*, arh. *sincièr* (Boerio 662).

Beseda izhaja iz lat. *sincērus* 'pristen; pošten, lojalen' (l'ETIM – CD-ROM).

sansificato, certificato, it. certificato 'potrdilo'

Gravisi zapisuje, da so Koprčani ob koncu 20. stoletja poznali samostalnika *sansificato* in *certificato* – prvi je bil značilen za nižji sloj meščanov, drugega pa so uporabljali meščani z višjim družbenim statusom.

F. Semi, G. Manzini in L. Rocchi izraza ne zapisujejo, prav tako ga ne beležijo A. Vascotto za Izolo ter O. Lusa in M. Bonifacio za Piran. Izraza ne najdemo niti v Boerijevem benečanskem slovarju. V času sodobnejših dialektoloških raziskav (Todorović – gradivo 2022) smo zapisali izraza *sertifi'kato* in *certifi'kato*, prilagojena po knj. it. *certificato* 'potrdilo'.

Izraz je pretekli particip glagola *certificare* 'zagotoviti; potrditi', ki izhaja iz lat. *certu(m)* 'prepričan' (l'ETIM – CD-ROM).

sariese, sarese, it. ciliegie 'češnje'

A. Gravisi beleži samostalnika (v množini) *sariese* in *sarese*, ki sta ju konec 19. stoletja uporabljala dva koprška meščanska sloja – nižji in višji.

F. Semi (36, 239) je v letih 1928 in 1934 zapisal *sarièfa* in *sarèfa*, G. Manzini in L. Rocchi (191) sta konec istega stoletja prav tako zapisala *sarèfa* in *sarièfa*. A. Vascotto (251) za izolsko istrobeneščino beleži *sarèša* in *sarièša*, O. Lusa in M. Bonifacio (186) pa za piranski narečni govor zapisujeta le *sarièsa*. V času novejših raziskav smo zabeležili izraza *šar'ježa* in *šar'eža* (Todorović 2016:189). Prim. beneč. *zarèsa* in *zarièsa* (807).

Beseda izhaja iz vulg. lat. **ceresīa*, mn. poznolat. *ceresīum* (varianta klas. lat. *cerasīum*), kar izhaja iz gr. *kérasion* (l'ETIM – CD-ROM).

savariar, savariar, it. ammattire 'ponoreti, zblazneti'

A. Gravisi beleži pojem *savariar*, ki so ga konec 19. stoletja uporabljali vsi narečno govoreči Koprčani. F. Semi, G. Manzini in L. Rocchi ter O. Lusa in M. Bonifacio izraza ne beležijo. Poznajo ga nekateri drugi beneški govori v Italiji, prim. gradeško *savarià* 'blesti, zmedeno govoriti' (Corso Regeni 227; VG 937), bizjaško *savariar* in *zavariar* 'zmedeno govoriti in skrbeti'; beneško *savariare* in *zavariare* 'zmedeno govoriti, fantazirati' in *savariarse* 'skrbeti' (Basso in Durante 233). Izraza v času dialektoloških raziskav, ki smo jih opravili leta 2015 in leta 2022, nismo slišali (Todorović – gradivo 2022).

Zadnji vir besede je lat. *vārius* 'pisan, lisast, pikčast' (l'ETIM – CD-ROM); prim. knj. it. *svariare* 'menjati, popestriti; raztresti, razvedriti'.

sbalso, sbalso, it. covone 'snop'

A. Gravisi beleži, da so Koprčani (konec 19. stoletja) snopu rekli *sbalso*. Semi izraza ne beleži, G. Manzini in L. Rocchi (193) zapisujeta *fbalso* (193) 'snop pšenice'. Vascotto (43) beleži *balso* in *šbalso* 'kopa; snop', O. Lusa in M. Bonifacio besede na zapisujeta. Govorci za pojem 'snop (pšenice)' še vedno uporabljajo narečni izraz *š'balšo* (Todorović – gradivo 2022).

Zadnji vir besede je lat. *baltēus* 'pas' (REW 919).

sbiseghin, sbiseghin, it. faccendino⁵ 'vihravec, brkljač'

A. Gravisi beleži, da so nekoč vsi Koprčani poznali besedo *sbiseghin*. T. Gavardo (1989) v svoji narečni pesniški zbirki, ki je izšla leta 1912, zapisuje glagol *sbisigar* (53) 'brskati'. F. Semi (474) beleži izraz *fbifighin* 'kdor brska', besedo zapisujeta tudi G. Manzini in L. Rocchi (195). A. Vascotto (255) za istrobeneščino, ki so jo Izolani govorili v prvi polovici prejšnjega stoletja, beleži *šbišighin* 'aktivna oseba', O. Lusa in M. Bonifacio (188) za piranski govor navajata *sbisighin* 'živahen otrok'. Beseda izhaja iz *fbifegàr* in *fbifigàr* 'brskati' (Manzini in Rocchi 195). Leta 2015 in 2022 obravnavanih

⁵ Knj. it. *faccendone* 'vihravec, brkljač'.

samostalnikov od narečnih govorcev nismo slišali, smo pa zabeležili rabo glagola *žbiši'yar* 'brskati, pregledovati'. Meyer-Lübke (REW 1118) in Prati (17) izvajata besedo iz onomatopoetične osnove *bis*, Pellegrini pa sklepa, da je vir besede langobardski izraz *bisig* 'zaposlen' (Manzini in Rocchi *ibid.*).

***scartazza, scartassa, it. spazzola* 'krtača'**

Gravisi je v Kopru konec 19. stoletja za 'krtačo' slišal narečni besedi *scartazza* in *scartassa*, rabo prve besede je slišal od ribičev, *paolanov* ipd., drugo pa so uporabljali prebivalci višjega družbenega sloja. F. Semi (1407) je zapisal *scartasa*, G. Manzini in L. Rocchi (201) ter A. Vascotto (260) so zapisali *scartàsa*, O. Lusa in M. Bonifacio (190) pa *scartàssa* 'krtača'. V času novjših raziskav smo v Kopru, Izoli in Piranu slišali izraz *skar'tasa* (Todorović 2016:163).

Izraz izhaja iz *scardasso* 'orodje za tkanje volne' iz *cardo* 'gradaše, greben'; prim. istopomensko nemško *Kardiitsche* 'gradaše; trda krtača, česalo za konje' (Manzini in Rocchi *ibid.*).

***scominsiar, cominciar, it. cominciare* 'začeti'**

Gravisi beleži, da so konec 19. stoletja vsi Koprčani poznali glagola *scominsiar* in *cominciar*. Rabo prve oblike je zasledil pri preprostejših meščanih, drugo obliko pa so uporabljali premožnejši domačini in intelektualci.

F. Semi (27, 208, 239, 339, 406, *idr.*) je v dvajsetih letih 20. stoletja zapisal glagole *scominsiàr*, *scuminsiàr* in *scominzàr*, konec istega stoletja sta G. Manzini in L. Rocchi (205) slišala izraze *scominsiàr*, *cominsiàr* in *inscominsiàr*. A. Vascotto (264) je v Izoli v prvi polovici 20. stoletja zapisal *scominsiàr*, O. Lusa in M. Bonifacio (191) pa sta v Piranu zapisala *scominsiâ*. Sami smo v Kopru (Izoli in Piranu) zabeležili glagola *škomins'jar* in *komin'car* (Todorović – gradivo 2022), slednji je prilagoditev knj. it. glagola *cominciare* 'začeti, pričenjati'. Prim. beneč. *scomenzàr* (Boerio 630).

Beseda izhaja vulg. lat. **cominītiāre* iz *inītiāre* 'začeti', izpeljano iz *inītiūm* 'začetek' (l'ETIM – CD-ROM).

***sguardo, de vivo color, it. color vivace* 'žive barve/živa barva'**

Prvega izraza, ki ga je A. Gravisi slišal od skromnejših Koprčanov, v razpoložljivem slovarskem gradivu nismo našli, besedno zveza *de vivo color*, ki so ga konec 19. stoletja uporabljali premožnejši meščani, pa ustrezala knj. it. *colore vivo (vivace)* 'živa barva'. V času raziskav, ki smo jih opravili leta 2022, smo za navedeni pomen slišali le besedno zvezo *color vivo* (Todorović – gradivo 2022).

***sièvi*,⁶ *sièvoli*, **it. cefali** 'debeloglavi morski lipan'⁷**

A. Gravis bežeži, da so Koprčani nekoč za 'debeloglavega morskega lipana' uporabljali samostalnika *sièvo* in *sièvolo*, ki ju v rokopisu zapisuje v množini.

F. Semi (607, 623) je leta 1926 v Kopru zapisal *sièvolo*, G. Manzini in L. Rocchi (218) sta za koprski govor (konec prejšnjega stoletja) zapisala *sièvolo*. A. Vascotto (278) je v začetku 20. stoletja v Izoli zapisal *sièvolo*, O. Lusa in M. Bonifacio narečne ustreznice ne beležita. Današnji narečni govorniki uporabljajo izraz *s'jevolo* (Todorović – gradivo 2022). Prim. beneč. *cièvolo* (Boerio 169).

Zadnji vir besede je gr. *kephalé* 'glava' (l'ETIM – CD-ROM).

***siogo*, *sogo*, **it. gioco** 'igra'**

V rokopisu A. Gravisija iz leta 1881 sta zapisana samostalnika *siogo* – za nižji sloj prebivalstva – in *sogo* 'igra' za bogatejši sloj Koprčanov. T. Gavardo (1912:66) v eni izmed svoji poezij zapisuje izraz *sogatoletto* 'igračkica'.

F. Semi (732, str. 302) je leta 1932 v Kopru zapisal *ziogo* in *zogo*, ob koncu istega stoletja pa sta G. Manzini in L. Rocchi (27) zabeležila izraza *zògo* in *zògo*. A. Vascotto (287) je v prvi polovici prejšnjega stoletja v Izoli slišal besedo *šògo*, O. Lusa in M. Bonifacio (222) sta za piransko istrobeneščino zapisala *zògo* in *ziògo*. Leta 2015 smo v Kopru (Izoli in Piranu) zapisali izraz *žogvo* (Todorović 2016:134). Prim. beneč. *zogo* in *ziogo* (Boerio 820).

Izraz je prevzet iz lat. *iōcu(m)* 'šala, igra' (l'ETIM – CD-ROM).

***sòvo* in *sòva*, *suo* in *sua*, **it. suo**, *sua* 'njegov, njen; njegova, njena'**

Koprčani so ob koncu 20. stoletja (za 3. os ed.) uporabljali svojilna pridevnika in zaimka *sovo* 'njegov, njegova' in *sova* 'njen, njena'. Prvi je bil značilen za nižji sloj meščanov, drugega pa so uporabljali meščani z višjim družbenim statusom. T. Gavardo (1912:66) v svoji pesniški zbirki uporablja svojilni pridevnik *so* in svojilni zaimek *suo*, npr. *la vita sua*, *la so consolasion* 'njegovo življenje, njegova uteha'.

F. Semi (str. 293) zapisuje izraz *sovo*, ki ga je v pismu nečakinji uporabil V. Cocever leta 1920. G. Manzini in L. Rocchi (224, 228) beležita *só* in *su*, A. Vascotto pridevnika oz. zaimka ne beleži, O. Lusa in M. Bonifacio (200) sta za piranski govor zapisala *so* 'njen, njene, njegov, njegovi'. Sami smo v Kopru (Izoli in Piranu) zapisali svojilna zaimka *'šuwvo* 'njegov, njen' in *'šuwva* njegova, njena' ter (v Kopru) svojilne pridevnike *šu*, *'šuwvo*; *šu*, *'šuwva*

⁶ Avtor rokopisa ob besedi zapisuje tudi (koprski toponim) *Bossedraga*, kjer so nekoč živeli ribiči.

⁷ *Mugil cephalus*.

‘njegov, njegova’; *śu*, *śuwo*; *śu*, *śuwa* ‘njen, njena’, v Izoli in Piranu pa samo *śo* (Todorović 2016:220, 223). Prim. beneč. *so* in *soo* ‘njegov, njegova’ (Boerio 668).

Izraz izhaja iz. lat. *sūus* ‘njegov, lasten’ (l’ETIM – CD-ROM).

***sta saldo!*, *sta fermo!*, it. *stai fermo!* ‘stoj!’**

A. Gravisi zapisuje, da so Koprčani za velelnik ‘Stoj!’ uporabljali dve velelniški obliki, in sicer *Sta saldo!* in *Sta fermo!*, tvorjeni iz glagola *star* v 3. os. ed. (iz lat. *stāre* ‘stati, nahajati se, trdno stati, l’ETIM – CD-ROM) in *saldo* ‘močan, trden’ (lat. *soldu(m)* ‘kompakten, trden’, l’ETIM – CD-ROM) oz. *fermo* ‘miren’ (iz. lat. *fīrmus*). Velelnik *Stai fermo!* uporablja tudi T. Gavar-do (1912:56), npr. *El staghi fermo!* E. Rosamani (VG 916) zapisuje *Stai’ saldo!* ‘Stoj!’. Oblike *Stai saldo!* današnji dialektofoni ne poznajo, uporabljajo pa velelnika *Fermite!* in *Stai fermo!* (Todorović – gradivo 2022). Prim. beneč. *stare saldo* ‘stati pri miru’. Izraz, ki so ga uporabljali premožnejši meščani, ustreza knj. it. izrazu *stare fermo* oz. velelniku *Stai fermo* ‘Stoj!’.

***studia, fa presto, it. studia il passo* ‘pohiti’**

A. Gravisi v rokopisnem slovarju navaja, da so skromnejši Koprčani poznali glagol *studiar*, in sicer v pomenu ‘hiteti, pohiteti’. V rokopisu beleži velelniški obliki (3. os. ed.) *Studia!* in *Fa presto!*, ki ustrežata velelniku *Pohiti!* V razpoložljivi literaturi (F. Semi, G. Manzini in L. Rocchi, A. Vascotto, O. Lusa in M. Bonifacio idr.) glagola *studiar* v omenjenem pomenu nismo našli. Izraz zapisuje E. Rosamani (VG 1113) in zanj navaja, da ga uporabljajo koprski podeželani, npr. *Me tocara’ studiar, se voio arivar in tempo.* ‘Moram pohiteti, če želim priti pravočasno.’ Današnji narečni govorniki sicer uporabljajo glagol *studiar*, a le v pomenu ‘študirati, učiti se, proučiti’ (Todorović – gradivo 2022). Prim. beneč. glagol *studiar* ‘truditi se; prizadevati si’ (Boerio 719). Izraz *fare presto* ustreza knj. it. *fare presto* ‘pohiteti’. Izraz, ki ga je A. Gravisi slišal od nekaterih someščanov, ustreza knj. it. *studiare il passo*, pri izposoji je prišlo do elipse člena in samostalnika. Glagol *studiar(e)* izhaja iz lat. *stūdiūm* ‘vnema, zanimanje; strast’, kar izhaja iz *studēre* ‘želeli si; študirati’ (l’ETIM – CD-ROM).

***sventola, ventola, it. ventaglio* ‘pahljača’**

Koprčani so konec 19. stoletja pahljači pravili *sventola* in *ventola*. Prva beseda se je ohranjala predvsem med koprskimi *paolani* in ribiči, druga pa med plemiči, intelektualci in ostalimi premožnimi meščani.

F. Semi (str. 295) je v prvi polovici 20. stoletja v Kopru za omenjeni pomen zapisal izraz *fvéntola* ‘pahljača; zaušnica’, G. Manzini in G. Rocchi (243) sta ob koncu istega stoletja zabeležila *fvéntola*, A. Vascotto (310) za

istrobeneščino, ki so jo govorili v Izoli v prvi polovici 20. stoletja, zapisuje *šventola*, O. Lusa in M. Bonifacio (212) pa za piranski govor beležita izraz *svéntola*. Prim. beneč. *vèntolo* 'pahljača' (Boerio 786); prim. tudi knj. it. *sventola* 'pahljača' in *ventola* 'velnica'. Od Koprčanov smo slišali izraz *ž'ventola*, a le v pomenu 'zaušnica' (Todorović – gradivo 2022).

Izraz *sventola* izhaja iz *ventola*, njun zadnji vir pa je lat. glagol *ventilāre* 'zračiti; rešetati, presejati' (l'ETIM – CD-ROM).

T

tampesta, tempesta, it. tempesta 'nevihta'

A. Gravisi beleži, da so Koprčani v začetku prejšnjega stoletja nevihti pravili *tampesta* in *tempesta*, vso drugo gradivo pa izkazuje, da imata omejnjeni beseda poleg navedenega pomena tudi pomensko ustreznico 'toča'. Prvi izraz so ohranjali koprski *paolani*, ribiči in drugi skromno živeči Koprčani, drugo različico pa so uporabljali bogatejši Koprčani in intelektualci.

F. Semi (64, 187) je v Kopru leta 1929 zapisal *tanpesta* in *tenpesta*, in sicer v obeh pomenih – 'toča' in 'nevihta'. Izraz *tampesta* 'toča' je v pismu nečakinji leta 1920 zapisal tudi A. Deponte (Semi str. 34).

Na Gravisijev zapis *-mp-* je nedvomno vplivala tedanja knjižna italijanščina, saj narečni govorniki pred fonemom *p* izgovarjajo nazalni soglasnik *n*, tj. *-np-*, prim. *konpa'nija* 'družba' (Todorović – gradivo 2020), *'tenpo* 'čas', *'lanpo* 'blisk', *'kanpo* 'njiva', *kanpa'nil* 'zvonik', *ponp'jer* 'gasilec' idr. (Todorović 2016). G. Manzini in L. Rocchi (246, 249) sta zabeležila izraza *tanpèsta* in *tanpèsta* in poudarila, da ustrezata le pojmu 'toča' »mai nel senso di 'temporale, burrasca'« 'nikoli v pomenu nevihta, vihar'. A. Vascotto (314) za izolski govor zapisuje *tampèsta* in *tempèsta* 'toča', O. Lusa in M. Bonifacio (312) pa beležita, da ima piranski izraz *tanpèsta* dva pomena, in sicer 'nevihta' in 'toča'. Boerio (741) za benečanski izraz *tempesta* beleži oba pomena – 'nevihta' in 'toča'.

V času novejših raziskav (Todorović 2016:81) smo v Kopru in Izoli za pojem 'nevihta' zapisali *tenpo'ral*, v Piranu pa *tenpo'ral* in *tan'pešta*. Izraz *tan'pešta* 'toča' beležimo v Kopru, Izoli in Piranu (ibid. 80).

Vse navedene besede izhajajo iz vulg. lat. **tempesta(m)* za klas. lat. *tempestatas -ātis* 'nevihta, vihar' (l'ETIM – CD-ROM).

Tarieste, Trieste, it. Trieste 'Trst'

A. Gravisi je v slovarček zapisal tudi različni izgovorjavi toponim *Trieste* 'Trst' – skromnejši meščani so ga izgovarjali kot *Tarieste*, premožnejši Koprčani pa *Trieste*, kar ustreza uradni izgovorjavi oz. zapisu. Besedo

Tarieste najdemo v Depontejevem pismu nečakinji iz leta 1920 (Semi str. 34). G. Manzini in L. Rocchi (247) pojasnjujeta, da izraz *Tarieste* uporabljajo v ruralnem delu Kopra »usato quasi esclusivamente nel contado«. Današnji narečni govorci uporabljajo le obliko *Tri'ješte*, prim. v Kopru *Tri'ješte*, v Izoli in Piranu *Tri'ješte* (Todorović 2016:81). M. Doria obravnavanega toponima sicer ne beleži, zapisuje pa pridevnika *tariestin* in *triestin* 'Tržačan; tržaški' (722, 758).

telefrico in talegrafo, telegrafo, it. telegrafo 'telegraf'

Navedenih izrazov, ki jih v svojem rokopisu beleži A. Gravisi, v razpoložljivi narečjeslovni literaturi nismo našli. Izraza *telefrico* današnji narečni govorci ne poznajo (Todorović – gradivo 2022. Leksem – ki so ga uporabljali revnejši meščani – je najverjetneje prilagoditev besede *telegrafo*, ki izhaja iz fr. *télégraphie*, ki je tvorjen iz gr. *têle* 'daleč' in *gráphō* 'pisati' (l'ETIM – CD-ROM).

tiguòr, tugurio, it. tugurio 'revno bivališče'

Gravisi zapisuje, da so Koprčani konec 19. stoletja revnemu bivališču ali slamnati hiši rekli *tiguòr* in *tugurio*. Koprski *paolani* in drugi Koprčani skromnejšega porekla so uporabljali obe besedi, premožnejši meščani pa so poznali samo izraz *tugurio*. F. Semi (1171, 1173) je leta 1929 od Koprčanov, ki so v zaledju mesta obdelovali zemljo, slišal izraz *tiguòr*. G. Manzini in L. Rochi (249) beležita besedi *tigòr* in *tiguòr* 'revno bivališče, koliba'. A. Vascotto leksema ne zapisuje, O. Lusa in M. Bonifacio (215) pa za piranski govor beležita obliko *tigùro*. Prim. beneč. *togurio* 'revno bivališče' (Boerio 141). Starejši narečni govorci, s katerimi smo se pogovarjali v času dialektološke raziskave, pomnijo, da so njihovi starši in stari starši skromnemu bivališču ali zatočišču v reki *ti'yor*, sami pa izraza ne uporabljajo (Todorović – gradivo 2022).

Navedeni leksemi izhajajo iz lat. *tugurium* 'koliba; hiša iz gline s slamnato streho' (l'ETIM – CD-ROM).

todesco in tedesco, it. tedesco 'nemški; Nemeč'

A. Gravisi je v 80-ih letih 19. stoletja v Kopru za pridevnik 'nemški; Nemeč' 'slišal narečni besedi *todesco in tedesco*. Rabo prve besede je zaznal med ribiči ipd., drugo pa so uporabljali prebivalci višjega družbenega razreda, najverjetneje zaradi vpliva italijanskega jezika, prim. knj. it. *tedesco* 'nemški; Nemeč'. F. Semi je leta 1943 v Kopru zapisal *todeschi* (mn.), G. Manzini in L. Rocchi (251) sta konec 20. stoletja zapisala *todéscu* 'nemški, Nemeč; avstrijski, Avstrijec'. A. Vascotto ter O. Lusa in M. Bonifacio pridevnika ne beležijo. V času novejših raziskav smo v Kopru, Izoli in Piranu

zapisali *te'desko* (Todorović – gradivo 2022), kar ustreza knj. it. *tedesco* 'nemški; Nemeč'. Pridevnik izhaja iz srednjeveš. lat. *theodiscus* iz germ. **peudisk* 'ljudski, vulgaren', kar izhaja iz **peuda* 'ljudstvo' (I'ETIM – CD-ROM).

travajàr in travàjo, lavoràr in lavoro, it. lavorare, travagliare
'delati, garati'

A. Gravisi zapisuje, da so Koprčani za glagol 'delati, garati' uporabljali dva narečna glagola – *travajar* in *lavorar*. V rokopis zapisuje tudi samostalnika *travajo* in *lavoro* 'delo'. Rabo glagola *travajar* in samostalnika *travajo* je zasledil pri preprostejših meščanih, glagol *lavorar* in samostalnik *lavoro*, prevzeta iz. knj. it. *lavorare* 'delati' in *lavoro* 'delo', pa so uporabljali premožnejši domačini in intelektualci. F. Semi (1471) je v Kopru v prvi polovici 20. stoletja zapisal *travajàr* 'delati se, mučiti se', G. Manzini in L. Rocchi (254) sta ob koncu istega stoletja zapisala *travaiàr* 'garati; spoprijeti se s težavami' in *travàio* 'muka'. A. Vascotto (322) je za izolsko istrobeneščino, ki so jo Izolani govorili do druge svetovne vojne, zapisal glagol *travaiar* 'spopasti se s težavami; mučiti se; odrekati se' in samostalnik *travàio* 'napor; težko delo', O. Lusa in M. Bonifacio (216) za istrskobeneški piranski govor beležita le glagol *travaià* 'truditi se, mučiti se'. Glagol *travajàr* in samostalnik *travàjo* uporablja le še peščica starejših domačinov, drugi narečni govorci uporabljajo izraza *lavo'rar* (Todorović 2016:100) in *la'vor* (Todorović – gradivo 2022). Boerio (765) za benečanščino, ki so jo govorili v sredini 19. stoletja, zapisuje particip in pridevnik *travagià* 'mučen, težak' in samostalnik *travàgio* 'težko, mučno delo'.

Glagol *travajar* (in samostalnik *travajo*) – prim. knj. it. *travagliare* 'truditi se, mučiti se' – in samostalnik *travaglio* 'mučno delo; bolečina; popadek' izvirata iz fr. *travailler* 'mučiti, trpinčiti' in 'trpeti porodne bolečine'.

Vir besede je vulg. lat. **tripaliàre* 'mučiti, trpinčiti', kar izhaja iz **tripālūum* 'naprava za mučenje' (I'ETIM – CD-ROM).

Nekateri starejši govorci istrskobeneškega narečja v treh slovenskih obalnih mestih še ohranjajo čisti palatal *j*, a ga pogosto, pod vplivom standardne italijanščine, nadomeščajo z *lj*, npr. istr. ben. (Koper, Izola, Piran) *vi'žiila* 'predvečer'; istr. ben. (Koper, Izola) *žbadi'lar* 'zehati', (Piran) *žbadi'la*, *žbada'ja*; istr. ben. (Koper, Piran) *'mo'é* 'žena', istr. ben. (Koper, Izola, Piran) tudi *mo'jera* in *mu'jera* ter (Izola, Piran) *'mol'ge*; istr. ben. (Izola, Piran) *žba'lar* 'zmotiti se', (Koper) *žba'jar*; istr. ben. (Koper) *kon'sejo*, *kon'sijo* 'nasvet', (Izola, Piran) *kon'si'lo* (Todorović 2016:222).

V

*volaría, voría, it. vorrei, vorria*⁸ 'želel/-a bi'

A. Gravisi je v rokopis zapisal tudi dve obliki sedanjega pogojnika glagola 'želeti, hoteti', ki so ju nekoč poznali Koprčani, in sicer, *volaría* in *voría*. Prvo je slišal revnejšega prebivalstva, drugo pa so uporabljali premožnejši Koprčani. T. Gavardo (1989:49) v svoji narečni pesniški zbirki, ki je izšla leta 1912, zapisuje *voría*. G. Manzini in L. Rocchi (265) zapisujeta *volaría* in *voría* 'želel/-a bi', A. Vascotto (333) je za izolski narečni govor zapisal *volaría* in *voría* ter arhaizem *voràve*. V času novejših raziskav smo zapisali *Mi vola'rija*. 'Rad bi.' (Todorović 2016:222); prim. naslov zgoščenke izolskega kantavtorja *Volaria dismentegarte* 'Rad bi te pozabil' (Hrovatin 2011).

Prim. 3. os. sedanjega pogojnika v latinščini *vellem*, vulg. lat. **volēre* za klas. lat. *velle* (l'ETIM – CD-ROM) in staro.it. *vorria* (Treccani.it).

versor, versor, it. aratro 'plug'

A. Gravisi beleži, da so Koprčani konec 19. stoletja plugu rekli *versor*. F. Semi (300) zapisuje leksem *versòr*, ki ga beležita tudi G. Manzini in L. Rocchi (262) – *versór*. Avtorja zapisujeta, da izraz, ki je sicer splošno beneški, uporabljajo le v koprskem zaledju, in navajata, da izolskemu izrazu *versor* ustreza pojem 'lemež' – del pluga v obliki železnega rezila, ki zemljo izpodrezuje, bujski besedi *versor* pa ustreza pojem 'plevec'. Prim. veronsko in puljsko *versuro*, benečansko (Boerio 987), veronsko in furlansko *versor* 'plug' (REW 9245). Besedo *ver'sor*, ki jo poznajo le še redki starejši narečni govorniki, je nadomestil leksem *aratro* (Todorović – gradivo 2022), ki je prevzet iz knj. it. *aratro* 'plug' (iz lat. *arātru(m)*, ki izhaja iz gl. *arāre* 'orati'). A. Vascotto, O. Lusa in M. Bonifacio besede ne zapisujejo.

Obravnavani izraz izhaja iz lat. *vĕrsōruim* 'plug' (REW ibid.).

vèrzer, averzer, it. aprire 'odpreti'

A. Gravisi zapisuje, da so Koprčani za glagol 'odpreti' uporabljali dve narečni besedi: *vèrzer* in *averzer*. Rabo prve oblike je A. Gravisi zasledil pri preprostejših meščanih, drugo obliko pa so uporabljali premožnejši domačini in intelektualci. T. Gavardo je v svoji pesniški zbirki iz leta 1912 (67) uporabil glagol *verzer*.

F. Semi (4, 749, 1505) je v prvi polovici prejšnjega med Koprčani opazil rabo oblik *vèrzer*, *avèrzer*, *vèrfer*. G. Manzini in L. Rocchi (262) sta ob koncu prejšnjega stoletja zapisala *vèrfer* 'odpreti'. A. Vascotto (331) je za izolsko istrobeneščino, ki so jo Izolani govorili do prve polovice prejšnjega stoletja,

⁸ Arhaizem.

zapisal *vèrše*, O. Lusa in M. Bonifacio (220) zapisujeta *vèrzi*. Leta 2015 smo v Kopru zapisali *'verzer*, v Izoli *'verže* in v Piranu *'verzi* 'odpreti' (Todorović 2016:144). Prim. beneč. *verzer* in *averzer* (Boerio 790).

Vir obravnavanih glagolov je lat. *aperīre* 'odpreti', ki izhaja iz ide. **wer-* 'zapreti' (l'ETIM – CD-ROM).

veschevo, vescovo, it. vescovo 'škof'

A. Gravisi beleži samostalnika *veschevo* in *vescovo*, ki sta ju konec 19. stoletja uporabljala dva koprška meščanska sloja – nižji in višji. Kot knjižnoitalijansko ustreznico navaja izraz *vescovo*. F. Semi (str. 300) poleg pomena *vescovo* 'škof' beleži tudi »tipo di farfalla bianca con striature nere e gialle« 'vrsta metulja s črnimi in rumenimi progami'; v Semedeli pri Kopru leta je 1928 zapisal *vescovo* 'vrsta metulja' (1132). Narečni izraz *vèscovo* zapisujeta tudi G. Manzini in L. Rocchi (263) ter navajata oba omenjena pomena. A. Vascotto ter O. Lusa in M. Bonifacio za izolski in piranski govor leksema ne beležijo. Sami smo v Kopru, Izoli in Piranu za pojem 'škof' zapisali *'veškovo*, kar je nedvomno izposojeno iz knj. it. *vescovo* 'škof' (Todorović – gradivo 2022). Govorci, ki so sodelovali pri raziskavi, za narečni izraz *'veškovo* poznajo le ustreznico 'škof'. Prim. beneč. *vesco* 'škof' (Boerio 790).

Beseda izhaja iz lat. *episcōpus* 'škof', kar je prevzeto iz grščine (l'ETIM – CD-ROM).

vevimo in vévumo, avévimo, it. avévamo 'smo imeli'

A. Gravisi je v rokopis zapisal tudi imperfekta 1. os. mn. istrskobeneškega glagola *ver* 'imeti', in sicer – *vevimo in vévumo*, ki ju je slišal iz ust skromnejših Koprčanov ter obliko *avévimo*, ki so jo poznali intelektualci in premožni Koprčani. T. Gavardo (1989:55, 59 idr.) v svoji narečni pesniški zbirki iz leta 1912 zapisuje oblike *'vevo, vevi, 'veva ... 'imel sem, imel si, imel je'*.

F. Semi (str. 257, 300) za glagol *gaver* oz. *ver* zapisuje imperfekte za 1., 2. in 3. os. ed. – *'vevo, 'vevi, 'veva* (ali *gheva*), A. Deponte v pismu V. Coceverju iz leta 1899 zapisuje imperfekt (1. os. mn.) *véimo* (Semi str. 33). G. Manzini in L. Rochi (89) sta v Kopru za glagol *gaver*⁹ oz. *ver* zapisala imperfekta (3. os. ed.) *ghéva* in *'véva*. A. Vascotto (20) je v Izoli zabeležil oblike (1. os. mn.) *vévimo* in *gavévimo*, O. Lusa in M. Bonifacio (245) pa le obliko *véimo*. Današnji narečni govorniki uporabljajo oblike (1. os. mn.) *γa'vėvimo, 'vėvimo* in *'vėjmo*. Prim. lat. imperf. (1. os. mn.) *habebāmus* (gl. *habēre* 'držati, posestvovati, imeti' (l'ETIM – CD-ROM).

⁹ Prevzeto iz tržaške italijanščine.

viaso, viajo, it. viaggio 'potovanje'

A. Gravisi beleži, da so za pojem 'potovanje' Koprčani nižjega stanu poznali izraz *viaso*, medtem ko so premožnejši meščani in intelektualci uporabljali leksem *viajo*. F. Semi (387, 1506) je v Kopru v prvi polovici 20. stoletja zapisal *viajo* in *viafo*. G. Manzini in L. Rocchi (263) beležita samostalnika *viàio* in *viàzo*. A. Vascotto ter O. Lusa in M. Bonifacio obravnavanih izrazov ne zapisujejo. V Kopru smo zapisali *v'jažo* in *v'jažo*, kar ustreza knj. it. *viaggio* 'potovanje' (Todorović – gradivo 2022). Prim. beneč *viaso* (Boerio 792).

Izpostavljeni izrazi izhajajo iz okcitanskega izraza *viatge*, lat. *viaticu(m)* 'kar je potrebno za pot' (I'ETIM – CD-ROM).

volesto, voludo, it. voluto 'želel'

A. Gravisi je v rokopis zapisal tudi pretekla participa glagola *voler* 'želeti, hoteti', in sicer *volesto*, ki ga je slišal od revnejšega prebivalstva, in *voludo*, ki so ga uporabljali premožnejši Koprčani. F. Semi (301) beleži različico *volesto* in redko obliko *vossú*. G. Manzini in L. Rocchi (265) zapisujeta oblike *volu*, *vosu* in *volésto*. A. Vascotto (333) za izolsko istrobeneščino beleži pretekle participe *volésto*, *volù* in *vosù*, O. Lusa in M. Bonifacio (391) pa za Piran beležijo le *volésto*. Prim. beneč. *volesto* (Boerio 800). V času novejših raziskav smo v Kopru zapisali starejšo obliko *vo'lésto* in novejšo *vo'lu*, v Piranu pa *vo'ludo*. Druge starejše oblike preteklega participa v koprskem beneškem govoru so tudi (*γa*)*vęsto* (*ver* 'imeti') in *ša**vęsto* (*ša**ver* 'znati, vedeti'), *pjan**žęsto* (*p'janzer* 'jokati'), *vo**lęsto* (*vo**lęer* 'želeti'), *kre**dęsto* (*k'reder* 'verjeti'), *pja**žęsto* (*p'jazer* 'všeč biti'), *do**vęsto* (*do**vęer* 'morati') (Todorović 2016:237). Obravnavani particip je izpeljan iz vulg. lat. glagola **volēre* 'želeti (za klas. lat. *velle*) (I'ETIM – CD-ROM).

Z

zoramai, zoramai, it. ormai 'pa; že'

Koprčani so v osemdesetih letih 19. stoletja uporabljali prislov *zoramai*. Izraz so ohranjali koprski *paolani*, ribiči in drugi skromno živeči Koprčani ter bogatejši Koprčani in intelektualci. F. Semi (1212) je leta 1936 v Semeđeli pri Kopru zapisal izraz *zoramai*, G. Manzini in L. Rocchi (226), ki izraz prav tako beležita, pojasnjujeta, da je sestavljen iz *za* 'že' in *oramai*. A. Vascotto prislova ne beleži, O. Lusa in M. Bonifacio (163) pa sta za piranski idiom zapisala *oramài*. V času novejših dialektoloških raziskav smo slišali le prislov *ora'maj* (Todorović 2016:127; Todorović – gradivo 2022). Prim. beneč. *oramai* (Boerio 453).

Obravnavani prislov izhaja iz *ora* (lat. *hōrā*, 'ora') in *mai* (lat. *magis* 'več') (l'ETIM – CD-ROM).

zuniever, ginepro, it. ginepro 'brin'

V slovarskem rokopisu A. Gravisija najdemo tudi izraza *zuniever* in *ginepro* 'brin' – prvega je uporabljal nižji sloj meščanov, drugega, ki ga lahko povežemo s knj. it. *ginepro* 'brin', pa so uporabljali meščani z višjim družbenim statusom. F. Semi (str. 303) beleži besedo *zunivér*, G. Manzini in L. Rocchi (242) sta v Kopru zapisala *zuniever*, A. Vascotto ter O. Lusa in M. Bonifacio izraza ne zapisujejo. Od današnjih narečnih govorcev smo v Kopru, Izoli in Piranu slišali le izraz *gi'nepro* (Todorović – gradivo 2022), ki ustreza knj. it. *ginepro* 'brin'. E. Rosamani beleži koprsko različico *zinepro* (VG 1258) in beneško varianto *zenèver/zenèvero* (ibid. 1250). Prim. beneč. *zinepro* (Boerio 812).

Beseda izhaja iz vulg. lat. **ienipëru(m)* za klas. lat. *iunipërus* 'brin' (l'ETIM – CD-ROM).

Za vzglasni latinski *j* se v beneščini Kopra, Izole in Pirana ponekod pojavlja *ğ* ali *ž*, npr. lat. *jenuāriu(m)*, *januāriu(m)* 'januar', beneč. *zenaro*, *zener* (Boerio, 809), istr. ben. (Koper, Izola, Piran) *že'naro*; vulg. lat. *jōvia(m)* 'četrték', beneč. *zōba*, *zjōba* (Boerio, 814), istr. ben. (Koper, Izola, Piran) *ž'jōba*, v Piranu tudi *žōba*; lat. *jūdice(m)* 'sodnik', istr. ben. (Koper, Izola) *ğ'judice*, (Piran) *žudeše*, *žudiše*, *judice*. V Strunjanu in Sečovljah uporabljajo govorniki različici *judiše* in *žudiše*, slovenski istrski govorniki pa povsem enotno *judice*; vulg. lat. *jōvene(m)* 'mlad', istr. ben. (Koper, Izola, Piran) *žoveno*, v Kopru tudi *šovino*, v Piranu *ğovene*; lat. *adiutāre* 'pomagati', beneč. *agiutar* (Boerio, 25), istr. ben. (Koper) *ju'tar*, (Izola) *ğu'tar*, (Piran) *ğu'ta*, *ju'ta* (Todorović 2016:201).

zumela 'dvojčica'

Zadnje geslo Gravisijevega slovarčka je *zumela* 'dvojčica', ki ga vpisuje v prvi stolpec, kjer so nanizani izrazi, ki jih je uporabljalo preprosto meščanstvo. Drugi (izrazi, ki so jih uporabljali intelektualci in premožni meščani) in tretji (knjižnoitalijanska ustreznica) stolpec sta prazna. F. Semi ter G. Manzini in L. Rocchi narečne ustreznice za pojem 'dvojček' ne zapisujejo. A. Vascotto izraza ne beleži, najdemo pa ga v slovarju S. Sava (110, 230, 242), in sicer narečne variante – *šemèl*, *gemèl* in *šomèl*. O. Lusa in M. Bonifacio (222) za piranski narečni govor zapisujeta različico *zumèl*. Leta 2015 smo v Kopru zapisali *že'mel* (m.) in *že'mela* (f.), v Izoli *žo'mel*, *že'mel* (m.), *žo'mela*, *že'mela* (f.), v Piranu *žu'mel*, *žu'melo* (m.), *žu'mela* (f.) (Todorović 2016:139).

Zadnje izhodišče navedenih leksemov je lat. *gemellu(m)*, ki je manjšalnica lat. *gēminus* 'dvojček' (I'ETIM – CD-ROM).

Palatalizacija lat. *g* pred *e* in *i* se v istrobeneščini odraža s priporniškimi fonemom *ž*, npr. lat. *gemellu(m)*, istr. ben. (Koper, Izola, Piran) *že'mel* 'dvojček', it. knjiž. *gemello*; lat. *lěgěre* 'brati', istr. ben. (Koper) *ležer*, (Izola) *leže*, (Piran) *leži*, it. knjiž. *leggere*; lat. *plangere* 'jokati', *p'janžer*, it. knjiž. *piangere*. Sem sodi tudi istr. ben. *pjovi'žina* 'rahel dež', *liž'jer* (tudi *le'gęr*) 'lahek' idr. (Todorović 2016:203).

Zaključek

V prispevku prikazujemo narečne vzporednice za 36 izrazov, ki jih je leta 1881 zapisal Koprčan Anteo Gravisi. V rokopisu so nanizani samostalniki, pridevniki, prislovi in glagolske oblike.

Analiza narečnega gradiva, ki ga je zapisal Koprčan A. Gravisi, je pokazala, da današnji govorniki istrskobeneškega narečja še vedno uporabljajo nekatere izraze, in sicer *relojo* in *orolojo* – prim. *re'lojo* in *oro'lojo* 'ura', *rondola* – prim. *'rondola* 'lastovka', *sariese* in *sarese* (mn.) – prim. *šar'ježa* in *ša'reža* 'češnja', *de vivo color* – *de 'vivo ko'lor* 'žive barve/živa barva', *sbalso* – *š'balsó* 'snop (pšenice)', *sièvoli* (mn.) – prim. *š'jevolo* 'debeloglavi morski lipan', *scartassa* – prim. *škar'tasa* 'krtača', *scominsiar* in *cominciar* – prim. *škomins'jar* in *komin'čar* 'začeti', *sogo* – prim. *'žoyo* 'igra', *tampesta* – prim. *tan'pešta* 'toča', *travajār* in *travājo* – prim. *trava'jar* 'delati' in *tra'vajo* 'delo', *volaría* – prim. *vola'rija* 'rad bi; želel bi', *versor* – prim. *ver'sor* 'plug', *vèrzer* – *veržer* 'odpreti', *vevimo* – prim. *'vevimo* 'smo imeli'.

Raziskava je tudi osvetlila, da so koprški izobraženci in plemiči v svoj govorni vnašali izraze iz tedanje knjižne italijanščine in jih prilagajali svojemu govoru, na primer *ragasso* – prim. knj. it. *ragazzo* 'deček', *sinsero* – prim. knj. it. *sincero* 'iskren', *suo, sua* – prim. knj. it. *suo, sua* 'njegov, njegova', *sertificato* – prim. knj. it. *certificato* 'potrdilo, spričevalo', *cominciar* – prim. knj. it. *cominciare* 'začeti', *de vivo color* – prim. knj. it. *colore vivo* 'živa barva', *sta fermo!* – prim. knj. it. *stai fermo!* 'Stoj!', *fa presto!* – prim. knj. it. *fai presto!* 'Pohiti!' *tempesta* – prim. knj. it. *tempesta* 'nevihta', *Trieste*, prim. knj. it. *Trieste* 'Trst', *telegrafo* – prim. knj. it. *telegrafo* 'telegraf', *tugurio* – prim. knj. it. *tugurio* 'revno bivališče', *tedesco* – prim. knj. it. 'nemški; Nemeč', *lavorar* in *lavoro* – prim. knj. it. *lavorare* in *lavoro* 'delati; delo, služba', *vescovo* – prim. knj. it. *vescovo* 'škof', *avévimo* – prim. knj. it. *avevamo* 'imeli smo'.

Nekatere narečne izraze današnji narečni govorniki drugače izgovarjajo, na primer *revérso* in *roverso* – *ri'veršo* 'obrnjen', *sansier*, *sinsero* – *šin'cer*,

Tarieste – *Tri'ješte*, 'Trst', *tiguòr* in *tugurio* – *ti'yor* 'revno bivališče', *viajo* 'potovanje' – prim. *viažo*, *zumela* – prim. *že'mela* 'sestrična'.

Primerjalna analiza izrazov iz rokopisa in besedja, ki smo ga zbrali na terenu je pokazala, da so govorci nekatere izraze opustili, na primer *saldo in tun* in *sempre in un* 'vztrajno', *sansificato* 'potrdilo', *savariar* 'ponoreti, zblazneti', *sbiseghin* in *sbiseghin* 'vihravec, brkljač', *sguardo*, 'živa barva', *sta saldo!* 'stoj!', *sòvo* in *sòva* – prim. *šu*, 'šuwo'; *šu*, 'šuwa' 'njegov, njen; njegova, njena', *studia* 'pohiti', *sventola* in 'pahljača', *sguardo* – 'žive barve/živa barva', *telefrico* 'telegraf', *zoramai* 'pa; že', *zuniever* 'brin'.

Zadnje geslo, ki ga je A. Gravisi zapisal v svojem slovarčku, je *zumela* (zanj ne navaja različice, ki so jo uporabljali premožnejši Koprčani, in knjižnoitalijanske ustreznice).

A. Gravisi v rokopisu zapisuje, da ima slovarček nadaljevanje, a je njegova vsebina zaenkrat še neznana.

Literatura

- Babuder, Pio. 1928. *Singularità lessicali e sintattiche della parlata capodistriana. Annuario del R. Liceo Ginnasio »Carlo Combi« di Capodistria*. Capodistri: Stab. Ind. Grafico L. Priora.
- Babudri, Francesco. 1910–1911. *Pagine Istriane – Periodico mensile scientifico, letterario, artistico* (1903–1923).
- Boerio = Boerio, Giuseppe. *Dizionario del dialetto veneziano*, II. Izdaja. Venezia: Giunti editore.
- Basso – Durante = Basso, Walter; Dino Durante. 2000. *Nuovo dizionario veneto-italiano etimologico italiano-veneto con modi di dire e proverbi*. Villanova del Ghebbo, Ciscra.
- Corso Regeni, Maria Teresa. 1990. *Vocabolario maranese. Vocabolario freaseologico veneto italiano varietà di Marano lagunare*. Udine: La bassa vocabolari.
- Doria = Doria, Mario; Claudio Noliani. 1987. *Grande dizionario del dialetto triestino*. Il Meridiano, Trieste.
- EV = Prati, Angelico. 1968. *Etimologie venete*. Venezia–Roma: Istituto per la collaborazione culturale.
- Filipi, Goran. 1993. *Lexicon ornitologicum Histriae Slovenicae*. Koper: Založba Annales.
- Gavardo, Tino. 1989. *Fora del semenà: rime vernacole (ponatis)*. Trieste: Italo Svevo.
- Gravisi, Anteo. 1882. *Anticaglie. Santo Apollinare di Gasello presso Capodistria*. Capodistria: Tipografia di Carlo Priora.

- Gravisi, Giannandrea. 1943. *I cortivani dell'argo capodistriano: ricerche antropogeografiche e linguistiche*. Parenzo: Stab. Tip. G. Coana & Figli.
- l'ETIM – CD-ROM = Nocentini, Alberto. 2010. *Vocabolario della lingua italiana* (Dizionari elettronici elexico.com). Milano: Le Monnier.
- Lusa, Ondina; Marino Bonifacio. 2012. *Le perle del nostro dialetto: I volume*. Pirano: Comunità degli Italiani »Giuseppe Tartini« Pirano.
- Manzini – Rocchi = Manzini, Giulio; Luciano Rocchi. 1995. *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*. Rovigno: Centro di ricerche storiche di Rovigno.
- Prati, Angelico. 1968. *Etimologie venete*. Venezia–Roma: Istituto per la collaborazione culturale.
- REW = Meyer-Lübke, Wilhelm. 1992. *Romanisches etymologisches Wörterbuch* (7., unveränderte Auflage). Heidelberg: Carl Winter-Universitätsverlag.
- Sau = Sau, Silvano. 2009. *Dizionario del dialetto Isolano: raccolta di parole e modi di dire della parlata isolana di ieri, di oggi e, forse, di domani*. Il Mandracchio, Isola.
- Semi = Semi, Francesco. 1983. *El parlar s'ceto e neto de Capodistria: testi antichi e moderni*. Regione del Veneto, Giunta regionale, Venezia.
- Todorović, Suzana. 2016. *Narečje v Koprju, Izoli in Piranu*. Koper: Libris.
- Todorović, Suzana. 2019. *Istrobeneščina v krogu drugih jezikov in govorov v slovenskih obmorskih krajih*. Koper: Libris.
- Todorović, Suzana; Lorena Lazarić. 2021. Koprskie besede v rokopisu Antea Gravisija iz leta 1881: izrazi od A do D. *Croatica et Slavica Iadertina*, 17, 2, 459–485.
- Todorović, Suzana. 2022. Koprskie besede v rokopisu Antea Gravisija iz leta 1881: izrazi od F do P. Ur. Todorović, Suzana; Barbara Baloh. *Kontaktna dialektologija na območju med Alpami in Jadramov. V spomin akademiku Goranu Filipiju*. Koper: Libris, 145–174.
- Todorović – gradivo 2022 = Gradivo, ki ga je za pričujočo raziskavo zbrala Suzana Todorović.
- Vascotto, Antonio. 1987. *Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo*. Imola: Galeati.
- VG = Rosamani, Enrico. 1999. *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*. Trieste: Lint.

Internetni vir

Treccani.it. <https://www.treccani.it> (dostop 4. 9. 2022).

Arhivski vir

PAK = SI-PAK-0302. *Pokrajinski arhiv Koper. Rodbina Madonizza, 1602–1911.*

Drugo

Hrovatin, E. (2011). *Volaria dismentegarte* [zvočni CD]. Ljubljana: Dallas Records.

Words of town Koper from the end of the 19. century: expressions from R to Z (Manuscript of Anteo Gravisi)

Abstract

In this paper we focus on selected expressions written in 1881 by Anteo Gravisi from Koper/Capodistria. In Koper, until the beginning of the last century, there were two varieties of the Istrian-Venetian dialect, used by the upper and lower social classes. The language of the *paolans* (It. *paolani*), *cortivans* (It. *cortivani*), fishermen and other poorer townspeople differed somewhat from the language of the rich townspeople. We were interested in which of the written words survived in the century after they were written down.

In the analysis, we have relied on the available dialectological material recorded in Koper between 1900 and 2020 (books or monographs, dictionaries, field data) to confirm the current use, change, transformation or abandonment of lexemes. At the same time, we establish a link between these lexemes and their origin, relying on the relevant etymological dictionaries, and verify which of the mentioned Istrian-Venetian expressions were adopted by Istrians with Slovene roots.

Koparske riječi s kraja 19. stoljeća: izrazi od R do Z (Rukopis Antea Gravisija)

Sažetak

U prilogu smo se usredotočili na odabrane izraze koje je 1881. godine zabilježio Anteo Gravisi iz Kopra. Do početka prošlog stoljeća u Kopru su postojale dvije istromletačke dijalekatske varijante kojima su se služili viši i niži društveni slojevi. Jezik *paolana*, *cortivana*, ribara i drugih siromašnijih građana bio je nešto drugačiji od jezika bogatih građana. Zanimalo nas je koje su se od za-

bilježenih riječi sačuvale u stoljeću koje je uslijedilo njihovom zapisu. U analizi smo se oslanjali na raspoloživu dijalektološku građu zabilježenu u Kopru između 1900. i 2020. godine (monografije, rječnici, terenski podaci) kako bismo potvrdili današnju upotrebu, promjene ili napuštanje leksema. Oslanjajući se na relevantnu etimološku literaturu, te lekseme ujedno povezujemo s njihovim izvorom i provjeravamo koje su od navedenih istromletačkih izraza preuzeli Istrani slovenskih korijena.

Ključne besede: koprski narečni govor, istrobeneščina, rokopis, Anteo Gravisi

Ključne riječi: istromletački koparski govor, istromletački dijalekt, rukopis, Anteo Gravisi

Keywords: Koper dialect speech, Istrian-Venetian dialect, manuscript, Anteo Gravisi